

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Volný čas dětí jako prevence sociálně patologických jevů na malém městě

Vedoucí: doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

Autor práce: Kristýna Špačková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Prezenční

Ročník. 3.

2020

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

29. června 2020

.....

Kristýna Špačková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	7
1 Charakteristika pojmu sociálně patologické jevy	8
1.1 Závislosti	8
1.2 Kriminalita a delikvence.....	11
1.3 Záškoláctví.....	12
1.4 Šikana	13
1.5 Extremismus	14
1.6 Sekty	15
1.7 Rizikové sexuální chování.....	17
2 Charakteristika pojmu volný čas	17
2.1 Pojetí volného času	18
2.2 Funkce volné času	20
2.3 Pohledy na volný čas	21
3 Dokumenty ukotvující prevenci sociálně patologických jevů	22
3.1 Zákony	23
3.2 Vyhlášky	24
3.4 Metodické dokumenty	25
3.5 Strategie a koncepce	26
4 Volnočasové subjekty jako možnost prevence sociálně patologických jevů	27
4.1 Druhy volnočasových zařízení, jejich cíle a organizace	28
5 Případová studie na základní škole	31
5.1 Studium dokumentů.....	33
5.1.1 Minimální preventivní program.....	33
6.1.2 Program proti šikanování	36
5. 1.3 Preventivní akce pořádané školou	37
Shrnutí studia dokumentů	39
5.2 Kvalitativní rozhovor s metodikem prevence	40
Závěry z rozhovoru:.....	40
Závěr výzkumu:.....	41
Závěr práce	46
Seznam zdrojů.....	48

Literární prameny	48
Internetové zdroje.....	49
Zákony, vyhlášky a metodické pokyny	49
Přílohy	51
Abstrakt	52

Úvod

Základním principem strategie prevence nežádoucích sociálně patologických jevů podporovaném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy je výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti, k odmítání všech forem sebedestrukce a porušování zákona.

Důležitým prvkem strategie prevence jsou i volnočasové programy, které jsou určeny pro všechny zájemce z různých sociálních vrstev bez rozdílu finančního zabezpečení a podpory.

Pro svou závěrečnou práci jsem si vybrala téma Volný čas jako prevence sociálně patologických jevů na malém městě. Každý člověk touží po nějakém volném čase, aby ho mohl využívat podle svých představ a zájmů, protože jedině tak nám může přinést uspokojení a pocit naplnění. Volný čas však s sebou může přinášet i celou řadu problémů, hlavně pro ty, kteří neumějí smysluplně volný čas využít. Pokud se někdo již od dětství pod přiměřeným vedením rodiny a následně i vzdělávacích institucí nenaučí s volným časem vhodně nakládat, může být dán prostor k nevhodně strávenému volnému času za podpory rozvoje sociálně patologických aktivit. Takové činnosti mohou záporně ovlivnit rozvoj osobnosti, zdravotní stav, komunikační dovednosti s okolím a mohou dostat jedince i do střetu se zákonem. Vzhledem k těmto všeobecným důsledkům je tématu volného času věnována velká pozornost z pohledu státu, obcí i samotné rodiny.

Ve své práci jsem se zaměřila na vymezení teoretických pojmů z oblasti volného času, jednotlivé oblasti sociálně patologických jevů, zákonnou podporu v dokumentech ukotvujících problematiku volného času.

V praktické části jsem využila kvalitativní rozhovor s metodikem prevence, jehož náplní práce je usměrňovat chování a jednání žáků mladšího a staršího školního věku v prostředí základní školy.

1 Charakteristika pojmu sociálně patologické jevy

Sociálně patologické jevy se staly do určité míry fenoménem mezi dospívajícími jednotlivci. Jedná se o takové jevy, které jsou ve společnosti negativně vnímány, protože se odchyľují od všeobecně uznávaných hodnot. Pokud bychom měli vysvětlit slovní spojení sociální patologie, v podstatě by se dalo říct, že se jedná o vědní disciplínu, která studuje společensky nežádoucí a chorobné jevy chování ve společnosti.

„Sociálně patologické jevy jsou takové jevy, které se negativně odchyľují od normy a hodnot uznávaných ve společnosti. Vyznačují se určitou masovostí, trvalostí a rozšířeností ve shodných sociálních podmínkách. Tyto jevy mají tedy všechny známky sociálních jevů, včetně nad individualismu.“¹

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže z roku 2000 rozlišuje aktivity těchto sociálně patologických jevů: kriminalitu a delikvenci, záškoláctví, šikanu, extremismus, sekty a rizikové sexuální chování.²

1.1 Závislosti

Účinky různých látek vyvolávají závislost, kterou můžeme popsat jako přizpůsobení se organismu na drogu, přičemž se zvyšuje tolerance na danou látku. Vysazení drogy se projevuje abstinenčním syndromem zahrnujícím silnou touhu po látce a somatickými problémy. Závislost je psychická záležitost, kterou lze vysvětlit jako potřebu užívat drogu opakovaně k vyvolání příjemných pocitů.³

Psychiatr Karel Nešpor tvrdí, že diagnózu závislosti lze potvrdit jen tehdy, když se během jednoho roku potvrdí nejméně 3 znaky z následujících příkladů:

- craving neboli bažení – jedná se o silnou touhu užívat drogu
- problémy v sebeovládání při užívání drogy

¹ BĚLÍK, Václav, Stanislava HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.

² Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže z roku 2000: s účinností od 1. 1. 2001 [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2000[cit. 2020-06-05]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-sikanovani

³ PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5., str. 144

- abstinenci syndrom
- tolerance k účinku látky – k zamýšlenému účinku je třeba stále větší dávka látky
- zanedbávání běžných činností v životě člověka
- pokračování v užívání látky, i když je dokázána jeho škodlivost⁴

K nejčastějším důvodům, proč jedinci sáhnou po návykové látce, může být například potřeba odprostit se od životních strastí, dosažení jakéhokoliv uspokojení, potřeba uniknout před nudou a stereotypem a snaha vyrovnat se svým vrstevníkům ve skupině, kde je užívání drog standardním jevem. Jistou roli pochopitelně hraje i genetická dispozice, přičemž existují předpoklady, že potomek rodičů alkoholiků bude alkohol užívat zcela běžně. Nesmíme zapomenout ani na osobnost dítěte zahrnující míru sebevědomí, schopnost zvládnutí stresu, sociální dovednosti vyúsťující v navázání sociálního kontaktu i schopnost odmítání nabídky užívání látek. Osobnost dítěte pochopitelně formuje i rodina a pokud vykazuje disfunkční rysy, lze předpokládat, že dítě bude náchylnější k určitým typům závislosti, zvláště když v tomto směru zapůsobí i jeho vrstevníci a případný školní neúspěch. Dostupnost psychoaktivních látek, které dokážou měnit psychický stav jedince je poměrně jednoduchá a přináší nové životní zkušenosti, které jsou často vyhledávány.⁵

Tabakismus

Nejužívanější psychoaktivní látkou je nikotin, jelikož je běžně dostupný v našich obchodních sítích jedincům starším 18 let. Této závislosti podléhá stále více mladších uživatelů, kteří se snaží vyrovnat chování svých spolužáků.

„Zatímco do r. 2010 Česká republika patřila mezi země s nejvyšší mírou užívání tabáku a konopných látek v Evropě, v posledním desetiletí prevalence kouření tabáku i užívání konopných látek mezi dětmi v České republice klesla a čeští školáci se tak dostávají na průměr evropských zemí. Mezi r. 2010–2018 klesla zkušenost s cigaretami v životě mezi 15letými ze 70 % na 37 % u chlapců a ze 75 % na 40 % u dívek. Pravidelně kouří 11 % 15letých chlapců a dívek. Denní kouření v r. 2018 uvedlo 8 % chlapců a 7 % dívek ve věku 15 let.“⁶

⁴ Nešpor citován podle PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5., str.144

⁵ Tamtéž, str.144

⁶ MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., TION LEŠTINOVÁ, Z., NECHANSKÁ, B., CIBULKA, J., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J. 2019. Výroční

Alkoholismus

Tento druh návykové látky je pro mládež velice snadno přístupný, protože se nachází téměř v každé domácnosti. Nebezpečí požívání alkoholu spočívá hlavně v tom, že u mladistvých vzniká rychleji závislost než u dospělých. Nejenže požívání alkoholu ovlivňuje vnímání okolního světa, ale v první řadě může zásadně poškodit zdraví. Podle statistického šetření z roku 2007 se v okolí dotazovaných pravidelně konzumoval alkohol v 45,1 % případů, což činí 727 dotazovaných, 858 dětí (54,9 %) se s pravidelným pitím alkoholu nepotkalo.⁷

Alkohol nejčastěji pijí rodinní příslušníci, druhé místo zaujímají vrstevníci, následují kamarádi a spolužáci ve třídě. Je velice zarážející, že průměrný věk, kdy děti poprvé ochutnají alkohol, je pouhých 12 let. Vzhledem k tomu, že užití alkoholu snižuje schopnosti vnímání a odbourává zábrany, obvykle se stává vstupní branou pro užívání dalších drog.⁸

Drogová závislost

Mládež je velice kladně nakloněna k užívání nejrůznějších psychotropních látek. Jedná se o prostředky, které mají různé účinky a mění psychický stav jedince tak, jak daný uživatel očekává. Mohou být velice žádané, neboť dokážou dotyčného alespoň na nějakou dobu oprostít od problémů skutečného života. S jejich užíváním se problémy nejeví tak závažné, ale vždy se jedná o řešení velice krátkodobé.⁹

Spousta jedinců začíná u občasného experimentování s kouřením marihuany, hlavně kvůli kamarádům, či spolužákům ve třídě, aby si u nich udrželi prestiž. Je otázkou času a mnohdy souhrou náhod, kdy dotyčný sáhne po tvrdší droze, jako je například extáze, pervitin a další. Z člověka se postupem času stává závislý, který dokáže fungovat pouze při správném a mnohdy zvyšujícím se množství dané drogy. Z tohoto koloběhu se málo kdo dokáže sám vymanit a je potřeba vyhledat odbornou pomoc.

zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018 [Annual Report on Drug Situation 2018 – Czech Republic] MRAVČÍK, V. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky, str. 51

⁷ PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5., str 148

⁸ Tamtéž, str 148

⁹ Tamtéž, str. 144

Virtuální drogy

V poslední době stále více dětí tráví svůj volný čas u počítače nebo u svého mobilního telefonu. Stává se, že jedinec přestává žít v reálném světě a preferuje pouze svět virtuální. Přestává dbát o svůj zevnějšek, zanedbává své dřívější koníčky a záliby, vyhýbá se kamarádům a členům rodiny. Zcela jistě se tento způsob života, kdy jedinec u masových medií denně stráví i několik hodin, odrazí ve zdraví, minimálně s bolestmi zad a unavenými očima a neschopnosti soustředit se.¹⁰

Patologické hráčství

Diagnostikovat patologické hráčství lze na základě dvou kritérií, která vymezila Jana Marhounová a Karel Nešpor. První kritérium je kvantitativní, které je založeno na problematice peněz. Kdo peníze má, tak hraje. Závislý jedinec však hraje, i když peníze nemá a půjčuje si je jinde. Druhé kritérium nazývá kvalitativní a vychází z faktu, že závislý hráč přestává vnímat reálný svět a zcela se věnuje modelovému chování ve virtuálním světě. Takový člověk si neuvědomuje svoje prohry a ztráty.¹¹

1.2 Kriminalita a delikvence

Vzhledem k tomu, že spousta dětí není ve svém volném zakotvena a volný čas tráví mezi svými vrstevníky bez nějakého pravidelného programu a zájmu, mohou si všichni společně najít program, při kterém vzniká trestní majetková činnost zahrnující poškozování cizí věci.

Vandalismus

Zde se velice těžko určuje prvotní motiv. Projevuje se ničením památek, poškozováním veřejných budov, ale i soukromého majetku nejružnějším způsobem. Do této kategorie patří i sprejerství, které je trestným činem stejně jako poškození cizí věci.¹²

Trestní zákon pojem sprejerství nezná, ale je na něj pamatováno v §258b. odst. 1 trestního zákona: „Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden

¹⁰ Tamtéž, str. 151-152

¹¹ MARHOUNOVÁ, Jana a Karel NEŠPOR. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha: Empatie, 1995. Společensko-vědní řada. ISBN 80-901618-9-8., str. 85

¹² PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5., 162

rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.“ Ve většině případů se nejčastěji ukládá trest v podobě obecně prospěšných prací.¹³

Krádeže

Trestný čin neoprávněného užívání cizí věci – krádež – je zásahem do cizího vlastnického práva.

Je velice alarmující zvyšující se počet drobných krádeží a spousta jedinců přivlastnění si cizí věci bere jako zcela běžnou věc. Nedostatek financí je mnohdy řešen krádežemi a ve své podstatě je jedná i o adrenalinovou formu trávení volného času, kdy skutečnou krádeží se zvyšuje společenský status mezi jedinci v partě.¹⁴

Rizikové chování v dopravě

Velice nebezpečně je hodnoceno rizikové chování v dopravě, kdy jedinec ohrožuje svým nezodpovědným chováním své zdraví a život, ale dostává do nebezpečné situace i další účastníky silničního provozu. Mezi takového chování můžeme například zařadit nerespektování dopravního značení nebo riskantní jízdu na kole či skateboardu.

Rizikové sporty

Sportovní aktivity jsou u mládeže velice oblíbené, zvláště parcour, který spočívá v přeskokování nejrůznějších překážek v městské zástavbě. Vyjímkou nejsou ani skoky v nebezpečných prostorech, přičemž se tato aktivita natáčí na mobilní telefon a následně umísťuje na sociální sítě a dává se volně ke zhlédnutí všem ostatním, kteří tyto skoky hodnotí, což zvyšuje úroveň náročnosti parcourových skoků pro každé další natáčení.

1.3 Záškoláctví

Záškoláctví můžeme definovat jako vyhýbání se školním povinnostem dítěte, které předstírá, že školu navštěvuje. Důvody k tomuto rizikovému jednání mohou být různé, nabízí

¹³ Zákon č. 40/2009 Sb., §228

¹⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5., str. 96

se motiv školního neúspěchu a následné reakce rodičů, dalším důvodem může být nepřátelské klima v dětském kolektivu a nesmíme zapomenout, ani na neochotu trávit svůj čas ve školním prostředí a raději ho využít podle svých představ.¹⁵

V knize Pedagogická psychologie pro učitele jsou uváděny příčiny záškoláctví. Nejčastějším důvodem k záškoláctví jsou rodinné poměry např. rozvod rodičů, nevlastní rodič, fyzické týrání dítěte. Dále se uvádí značná zaměstnanost rodičů a nezájem o dítě, vysoké nároky rodičů a neplnění jejich požadavků. Dalším důvodem záškoláctví jsou zmiňovány nevhodné domácí prostředí včetně špatného stravování, nedostatečný dohled a špatná péče při nemoci. Pochopitelně na vznik záškoláctví mají vliv i vrstevníci, sourozenci a spolužáci.¹⁶

Jedinec je často ovlivňován názory svých kamarádů či vrstevníků a často se jim snaží svým chováním přiblížit. Mimoškolní prostředí je následně živná půda pro zneužívání psychoaktivních látek a delikventní chování.¹⁷

1.4 Šikana

„Slovo šikana je pochází francouzského slova *chicane*, které znamená zlomyslně někoho pronásledovat, týrat a opakovaně vyžadovat nesmyslné chování. Za šikanování je považováno ubližování, které je charakteristické rysem promyšlenosti, je opakované, systematické a průběžné.“¹⁸

Rozlišujeme šikanu psychickou, která spočívá v pomlouvání, ponižování, zesměšňování jedince a nadávání jedinci. Pokud k těmto projevům agrese přibudou i rány, kopance, kroucení ruky za zády, škrcení, tahání za vlasy, ničení osobních věcí, či omezování osobní svobody, hovoříme o šikaně fyzické. Ta je mnohdy doprovázena šikanou psychickou a ta zase obvykle přerůstá v šikanu fyzickou. Někdy se vzájemně prolínají a takovou šikanu nazýváme kombinovanou.

Šikana patří mezi agresivní projevy, které se často vyskytují ve školských zařízeních, dětských domovech a výchovných ústavech. Agrese je namířena proti jedinci či menšině

¹⁵ Tamtéž., str. 97-99

¹⁶ JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1., str 51-52

¹⁷ MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5., str. 100-101

¹⁸ PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5., str 158

ve skupině, přičemž část spolužáků šikaně pouze přihlíží a nijak nezasahuje. Jedná se o sociálně patologický jev, ve kterém je oběť nucena žít s agresory v poměrně uzavřeném prostoru a kde je uplatňován tvrdý autoritativní přístup.

Michal Kolář ve své metodice s názvem Školní program proti šikanování podrobně rozvádí jednotlivé stupně šikany. Jako první stupeň uvádí ostrakismus, který se týká neoblíbených jedinců. Spolužáci se baví na jejich účet, vymýšlejí nejrůznější schválnosti, pomlouvají a nechtějí s nimi pracovat ve skupině. Druhý stupeň slouží agresorům do určité míry jako odreagování, zde už dochází k fyzické agresi např. ničení věcí, strkání, pošťuchování. Ve třetím stupni již dochází k vytvoření skupiny agresorů, která si systematicky už oběť hledá a záměrně jí ubližuje. Předposlední stupeň už uznává agresivní chování jako normu, přihlízející spolužáci nezasahují, protože se sami nechtějí stát obětí. Pátý stupeň je nejnebezpečnější, oběti jsou již neustálým tlakem agresorů, který se stává neúnosným a oběť tuto situaci často řeší záškoláctvím, v krajním případě sebevražděným jednáním.¹⁹

1.5 Extremismus

Na počátku 90.let se v České republice začaly objevovat projevy xenofobie, rasismu a antisemitismu jako projev extremismu, organizovaný v různě velkých skupinách.²⁰

Vznik těchto skupin vychází z různých ideologií, ale jsou velice vyhrocené a zaujímají nepřátelský postoj k demokratickému státnímu zřízení. Své názory podporují slovním napadáním, fyzickými a psychickými útoky. Uznávají anarchii a nechtějí podléhat žádným pravidlům a společenským konvencím.²¹

V Čechách můžeme vysledovat skupiny, které vycházejí z historie, a jsou fascinovány fašismem a nacismem, pochopitelně odsuzují jiné národy a rasy. Tyto skupiny považujeme za pravicově extremistické.

¹⁹ Kolář citován podle PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5., str 160-161

²⁰ VYKOPALOVÁ, Hana. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4., str. 115

²¹ Vybrané formy rizikového chování: [materiály pro výchovné poradce a metodiky prevence na ZŠ a SŠ. Praha: Raabe, ©2011. [104] s. Dobrá škola. Výchovné poradenství; 4. ISBN 978-80-87553-25-1., str.-10-11

V naší společnosti se objevují i anarchisté, kteří odmítají stávající společenské zřízení a uznávají pouze absolutní svobodu. Odsuzují konzumní společnost, plýtvání a nehospodárnost, ničení ekosystému.

Tito jedinci odmítají uznávat autoritu, která je v tomto případě tvořena státem, spousta jedinců se k těmto skupinám přidává z důvodu jistých obav před svou slabostí a v kolektivu s určitými extremistickými názory získávají potřebnou sílu a ztotožňují se s názorem většiny.²²

Extremisté mají velice dobře zpracovanou propagandu své ideologie, ovládají z části jistá masová média, pořádají koncerty určitých hudebních skupin, kde se jejich názory objevují v písňových textech.

Součástí extremistických názorů je i odmítání všech cizinců a všeho, co nepochází z rodné vlasti. Někdy se může jednat přímo o strach z cizinců a nenávist k jejich osobě. Souhrn těchto myšlenek lze nazvat xenofobií.

Teorie o tom, že některé lidské rasy jsou nadřazené jiným rasám a etnickým skupinám, se nazývá rasismem.²³

1.6 Sekty

Velice nebezpečnou součástí sociálně patologických jevů jsou také sekty. Jejich součástí se stane člověk velice snadno a vlastně ani ze začátku nemusíme vědět, co takové členství obnáší. Většina mladých lidí touží patřit do některé skupiny či party. Tato seskupení mohou na první pohled nabízet pochopení pro momentální rodinné, školní či zdravotní problémy. Někdy stačí, aby si na tyto jedince někdo udělal trochu času, vyslechl je, promluvil si s nimi a oni se cítí v centru dění a ani si neuvědomí, že s nimi už někdo manipuluje a oni ho začínají bezmezně poslouchat a uznávat jako autoritu. Člověk nepřemýšlí o tom, zda je vše správné a plní to, co je mu nařizováno. Postupem času se člověk stává závislý na této skupině.²⁴

²² PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5., str 164

²³ Vybrané formy rizikového chování: [materiály pro výchovné poradce a metodiky prevence na ZŠ a SŠ. Praha: Raabe, ©2011. [104] s. Dobrá škola. Výchovné poradenství; 4. ISBN 978-80-87553-25-1.. str. 25-27

²⁴ Tamtéž, str. 39

Někdy se jedinci k těmto sektám připojí pouze ze zvědavosti nebo touhy účastnit se něčeho nového, zajímavého a neobvyklého. Z čiré nevědomosti začnou uznávat hodnoty, které sekty nabízejí a postupem času si ani neuvědomují, do jaké míry jim sekta začala řídit život a ovlivňovat jejich chování a jednání.

Ve všech sektách nikdy nevládne svobodné myšlení a vlastní rozhodování. Myšlenky vůdců těchto sekt jsou vždy považovány za závazné a nezpochybnitelné. Poslušnost k této autoritě je pak vnímána jako vysvobození od nelehkého úkolu v rozhodování a braní odpovědnosti za své činy. Složitý svět plný každodenních rozhodování se nakonec omezí na jednu jedinou otázku, která se zabývá poslušností, a to lze velice jednoduše splnit, zvláště když stejně jednají i příslušníci této skupiny.²⁵

Nenápadně se naznačuje jediné a smysluplné využití času ve službě pro sektu, která nastavuje životní program pro všechny své stoupence. Na druhou stranu je lákavé náležet ke skupině, kde lze zažívat pocit moci, důležitosti a která za mě všechny problémy vyřeší.

Člověk je v této skupině obkloповán lidmi, kteří ho oceňují, milují ho, vzbudili v něm touhu po pocitu výjimečnosti a nadřazenosti. Kvůli hrozbě obrovské citové ztráty málo kdo dokáže sektu opustit.

Mezi nejpočetnější skupinu patří svědkové Jehovovi, pro které je typická oddanost svým vůdcům a zásahy do každodenního života např. zákaz transfúze krve, odmítání oslav narozenin, Vánoc a ztížený kontakt s těmi, kdo nepatří k této skupině.

Stoupenci satanismu vzdorují proti názorům židovsko-křesťanské společnosti, uctívají Satana jako existující duchovní bytost, vzývají ho a věří, že jim dává sílu, křesťanskou morálku považují za škodlivou a slabošskou. Zavrhují tradiční hodnoty života, krásy a dobra a objevují témata krve, hnusu a smrti, mnohdy provádí i rituály včetně krvavých obětí.

Základem scientologie je spisovatel sci-fi a brakové literatury Lafayette Ronald Hubbard. Ačkoliv tento autor neměl žádné vzdělání, publikoval svou nejznámější knihu *Dianetika* – moderní věda o duševním zdraví. Lichocením a strachem jsou pak jedinci manipulováni do stále dražších scientologických kurzů, které prakticky nelze přerušit či zrušit, neboť by to na jedince a jeho duši mělo údajně devastující vliv. Účastníci se věnují

²⁵ PTÁČKOVÁ, Lucie. Malá policejní akademie. Policie České republiky.

řešení pseudoproblémů a tím se dostávají do sociální izolace a negativně vnímají svůj dosavadní život a své okolí.

1.7 Rizikové sexuální chování

V dnešní době jsou mladí lidé velice otevřeně informováni školou, rodinou i sdělovacími prostředky o sexualitě. To může být příčinou některých problémů, zvláště tehdy, pokud si jedinci ve věku kolem patnácti let myslí, že v této oblasti vše již znají, ale přesto začínají s nedostatečnými znalostmi s pohlavním životem a mnohdy ani nedomýšlejí následky svého chování. Rodina velice často před zvědavými otázkami svých dětí od tohoto problému utíká, také někteří vyučující se problematice sexuality a sexuálního chování raději vyhýbají. V takovém případě se mládež uchyluje ke svým zkušenějším vrstevníkům a kamarádům. Mezi nejčastější trestné činy související s tímto chováním patří znásilnění a pohlavní zneužívání.

Většina dětí také touží velice a rychle se dostat přes práh dospělosti a k tomu využívá nejrůznější způsoby chování, kterými dospělé napodobuje. V tomto případě se může jednat o sexuální chování a praktiky, které jsou často uskutečňovány nezletilými. Velkou roli v tomto případě hraje i zneužívání návykových látek, které snižuje zábrany a podporuje experimentování s vlastním tělem.

Spousta děvčat zveřejňuje své intimní fotografie na sociálních sítích, zakládají si profily na online seznamovacích stránkách či aplikacích, kde se snaží seznámit se a zapůsobit na opačné pohlaví. Dívky si ovšem neuvědomují, že se podle Trestního zákona 40/2009 Sb. §192 dopouštějí trestního činu šíření dětské pornografie. S tímto rizikovým chováním může souviset i prostituce. Ta spočívá v tom, že dívky či v menší míře chlapci nabízí své sexuální služby za finanční úplatu ostatním.²⁶

Zvláštním fenoménem moderní doby je tzv. uznávání moderní lásky, kdy k sexuálnímu styku dochází mezi přáteli bez účasti citového vzplanutí.

2 Charakteristika pojmu volný čas

Pokud se budu zabývat problematikou volného času, je třeba zaměřit se na vysvětlení tohoto pojmu.

²⁶ Trestní zákoník 40/2009 Sb,

Volný čas je doba, kdy člověk nevykonává žádné povinnosti pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí. Přesněji ho však můžeme definovat jako činnost, ke které každý přistupuje na základě svobodného rozhodnutí, a které přináší příjemné prožitky a uspokojení. Můžeme definovat funkce volného času.²⁷

„Způsob trávení a využívání volného času je jistým ukazatelem životního stylu. Volný čas je určitá doba, kdy si můžeme svobodně vybrat, čím se budeme zabývat, co nás baví, co děláme dobrovolně a s pocitem uspokojení a relaxace. Do volného času nepatří vyučování, sebeobsluha a základní péče o zevnějšek, povinnosti spojené s provozem rodiny či domácnosti. Součástí volného času není jídlo, spánek a hygiena.“²⁸

2.1 Pojetí volného času

Spousta lidí chápe volný čas jako něco, co nemá a nevyužívá ho. Jedná se o mladé živitele rodin, kteří nemají tak vysoký příjem, aby bez problému zajistili běžný chod rodiny spojený s finančními náklady a využívají možnost mít vícero zdrojů příjmu. Svým způsobem se z tohoto způsobu života může vyvinout workoholismus, závislost na pracovních povinnostech, kdy se význam práce přeceňuje a volný čas prakticky neexistuje. Oproti tomu je však třeba připomenout fakt, který se váže na nezaměstnanost, kdy dotyčný má spoustu volného času, protože se nevěnuje žádnému zaměstnání, ani nevykonává smysluplnou činnost, která by mu zabrala několik hodin.

Nepostradatelnost a snaha budovat kariéru může vést k odmítání dovolených, kdy dotyčný pod záminkou posílení ekonomického a firemního postavení programově odmítá odpočinek vedoucí k regeneraci organismu. Toto rozhodnutí může mít vážné zdravotní i psychické následky.²⁹

Pojetí volného času z hlediska historie

Pojetí volného času prošlo svým vývojem a vždy vycházelo z kulturně-historického zá-
zemí dané země a společenských podmínek jednotlivých vrstev společnosti.

Již před druhou světovou válkou vydal pojednání o volném čase Michael Damary. Rozlišuje biologickou, sociální, politickou a pedagogickou podstatu volného času. Autor

²⁷ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5., str. 23

²⁸ PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6., str. 13

²⁹ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5., str. 45

v publikaci uvádí pouhá fakta o tehdejších aktivitách a institucích, které se touto problematikou zabývají.³⁰

Oproti tomu Joffre Dumazedier do funkce volného času zahrnuje osvobození od požadavků pracovního procesu, zábavu a rozptýlení.

Historik sdružování polských dětí a mládeže Alexander Kamiński vymezil 3 hlavní způsoby realizace volného času: odpočinek, zábavu a aktivity rozvíjející osobnost.

Roger Sue, francouzský sociolog volného času, uvádí psychologickou funkci. Ta vychází z různých sociálních prostředí, skupin a rodiny. Funkce terapeutická zahrnuje zdravotní význam včetně smyslového rozvoje, prevenci chorob a zdravého životního stylu. Svou roli hraje i ekonomická funkce zahrnující výdaje na aktivity volného času.³¹

Existuje však i skupina jedinců, kteří sice volný čas mají, ale neumí ho využívat ke svému prospěchu a věnují se nevyžádanému chování. Patří sem páchání trestné činnosti – vandalismus, užívání drog, vloupání, krádeže atd. Jednomu gangu v Praze 4 bylo prokázáno 250 deliktů spáchání trestné činnosti během půl roku.³²

Pojetí volného času z hlediska rodiny

Rodina je první sociální skupinou, která zásadně ovlivňuje vnímání a využívání volnočasových aktivit. Rodina jako první formuje podmínky a vytváří zázemí pro trávení volného času, protože děti ještě nemají velké zkušenosti s využíváním volného času v oblastech zájmových útvarů a zcela evidentně potřebují nenásilnou nabídku pestrých činností. Rozhodující jsou finanční možnosti, tradice a společensky přijímané hodnoty. Bereme však v úvahu, že i společenský status rodiny není statická formace, a že se rodina během historie poměrně změnila. Ubyly vícegenerační rodiny, spousta rodin je neúplných s oslabenými rodinnými vazbami, zvyšuje se počet rodin pouze s jediným dítětem a sňatek už není podmínkou k rodinnému soužití.

Stále však zůstává faktem, že rodina prvotně vytváří příznivé podmínky ke společnosti na plánování, prožívání a financování volnočasových aktivit.

³⁰ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-97-5., str. 14

³¹ Tamtéž

³² HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5., str. 45.

Je velice žádoucí, aby rodina podporovala smysluplné a různorodé trávení volného času založeném na dobrovolném rozhodnutí za vedení a souhlasu všech členů domácnosti.

Někteří rodiče či prarodiče tlak na trávení volného času svých dětí směřují na velký počet zájmových aktivit, nebo vedou dítě k vrcholovým výkonům v určité oblasti a zase je jen otázkou času, kdy dítě začne mít z neúspěchu psychické problémy. Podpora dítěte by proto vždy měla být citlivá a měla by odpovídat možnostem a schopnostem a dovednostem dítěte. Rodina využívá zájmů členů domácnosti a v jejich repertoáru využívání volného času vynikají města, která vynikají historickou minulostí, kulturou, pobytem v přírodě a sportovními aktivitami. Velice oblíbené jsou sporty, kterým se mohou věnovat všichni členové rodiny. Populární jsou lanová centra, lanové dráhy i půjčovny kol a koloběžek. Sem může zahrnout letní i zimní dovolené.³³

Pojetí volného času z hlediska institucí

Velice oblíbené je i trávení volného času ve sportovních oddílech jako je například fotbal, atletika, florbal, mažoretky a ve spolcích zaměřených na ochranu přírody, turistiku.

Další instituce, která na sebe bere odpovědnost za trávení volného času, je škola. Vyučování je prokládáno přestávkami či volnými hodinami. Před vyučováním lze využít školní družiny či školní klub. K aktivitám lze využít i prostor v areálu školy či dětské hřiště a parky s posilovacími prvky, motorickými houpačkami, šplhadly a skateboardové rampy, cyklostezky a horolezecké stěny. Základním vzdělávání organizuje různé pobytové akce, kde je rovněž myšleno na volnočasové aktivity a relaxace dětí mezi vrstevníky.

Od nabídky zájmové činnosti školy převážně upustily a vše je většinou v kompetenci Středisek volného času nebo Domů dětí a mládeže.³⁴

2.2 Funkce volné času

Podle německého psychologa Ernsta Webera se rozlišují 3 funkce volného času. Velký důraz je kladen na regeneraci sil, neboť je patrný nutný požadavek na „volno k zotavení“. Další důležitou funkcí volného času je kompenzace jednostranné práce a vlastní orientace v životě, přičemž je nalézán hlavní způsob života.

³³ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5., str. 56

³⁴ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5., str. 66-75

Francouzský sociolog Joffre Dumazedier kromě funkce relaxační, která spočívá v možnostech obnovení pracovní síly, uvádí funkci zábavnou, vzdělávací nebo sebevzdělávací a preventivní. Tu chápe jako prevenci proti vyčerpanosti.

Jiřina Pávková rozlišuje funkci zdravotně-hygienickou, seberealizační, formativně výchovnou, socializační a preventivní. Dále rozlišuje čtyři základní funkce výchovy ve výchovných zařízeních, institucích a organizacích: výchovně-vzdělávací (např. získávání dovedností, postojů, návyků a znalostí), zdravotní (např. správná životospráva, dostatek pohybu, nezávadné prostředí), sociální (např. rozvoj komunikace s okolím), preventivní a rozvojová (např. utváření správných postojů vůči sociálně patologickým jevům).

Německý pedagog volného času Horst W. Opaschowski uvádí kromě funkce rekreační, komunikační i funkci kompenzační (nahrazuje neuspokojené potřeby), edukační (sebevzdělání), kontemplační (objevování smyslu života), enkulturační (vnímání a ovlivňování kultury), participační (míra zapojení do různých aktivit) a integrační (pocit sounáležitosti k nějaké skupině).

U tohoto autora se můžeme setkat i s jiným vymezením funkcí volného času v podobě kontrastu (protiklad k formě zaměstnání), konzum (využívání prostředků k trávení volného času – nákupní centra, zoologické zahrady, kino), ventil (prostředek k uvolnění nadbytečné energie – posilovna), katarze (odreagování od nahromaděných emocí vedoucí k duševní hygieně).³⁵

2.3 Pohledy na volný čas

Na trávení volného času lze pohlížet z různých úhlů podle jednotlivých hledisek, které jsou momentálně společností uznávána.

Ekonomické hledisko

Společnost vždy investuje nemalé finanční prostředky do různých zařízení, kde lze volný čas trávit. Velice významné se stává hledisko komerční, kdy se z možností trávení volného času stává poměrně velký byznys, kam člověk investuje peníze.³⁶

³⁵ KNOTOVÁ, Dana. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9., str. 32-33

³⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6., str 15

Sociologické a sociálně psychologické hledisko

Činnosti trávené ve volném čase utvářejí mezilidské vztahy. Způsob využívání volného času je vždy ovlivněn sociálním prostředím, ze kterého dítě pochází. Pokud se nepodaří odvrátit vliv nežádoucí skupiny, může být vývoj dítěte zásadně ohrožen např. užíváním návykových látek, vandalismem a agresivitou, zvláště pokud neexistují žádné pozitivní sociální vazby a je evidentní neúspěch ve škole a všudypřítomný pocit nudy. Mezi silně působící sociální vlivy bezesporu patří i hromadné sdělovací prostředky neboli masmédiá.³⁷

Politické hledisko

Stát většinou zasahuje svými rozhodnutími i finančními prostředky do politiky vzdělávání a vždy je věnována náležitá pozornost i zařízením, kde lze trávit volný čas.³⁸

Zdravotně-hygienický hledisko

Tento úhel pohledu sleduje podporu zdravého tělesného i duševního vývoje člověka. Sem spadá uspořádání režimu dne, hygiena prostředí a vlastně vše, co ovlivňuje životní stav člověka.³⁹

Pedagogicko-psychologické hledisko

Zde vycházíme z uspokojování biologických i psychických potřeb člověka, seberealizaci, sociálních kontaktů a pocitu důvěry. Vhodné pedagogické působení motivuje k dobrovolné účasti v různých aktivitách a směřuje k rozvoji všech stránek osobnosti.⁴⁰

3 Dokumenty ukotvující prevenci sociálně patologických jevů

Pro organizaci volného času je velice důležitá znalost právních předpisů, které se zabývají touto činností. Veškeré právní normy jsou systematicky uspořádány a mají různou právní sílu. Úplně nejvýše se nachází Ústava České republiky č. 1/1993Sb., obsahující Listinu základních práv a svobod a úmluvu o právech dítěte. Stát dohlíží na dodržování tohoto zákona.

³⁷ Tamtéž str 16

³⁸ Tamtéž., str. 16

³⁹ Tamtéž, str.17

⁴⁰ Tamtéž, str. 17-18

Děti nesmí být diskriminovány z důvodů rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, sociálního původu. Dítě má právo se svobodně vyjadřovat, ve všech záležitostech, které se ho dotýkají, mají právo na odpočinek, volný čas, jsou chráněni před zneužíváním a neobalým zacházením.

3.1 Zákony

Při organizované činnosti volnočasových aktivit je třeba vycházet z norem, které vydává stát prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání je označován jako školský zákon, v něm najdeme základní informace týkající se školního vzdělávání. V desáté části výše zmiňovaného zákona nalezneme §117, který se zabývá školskými a výchovnými zařízeními a v §118 můžeme najít náležitosti k zájmovému vzdělávání.⁴¹

Zákon č. 65/2017 Sb. upravuje podmínky ochrany zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Hned v úvodu najdeme základní vymezení pojmů např. návyková látka, tabákový výrobek, elektronická cigareta a alkoholický nápoj. Následují pravidla pro omezení dostupnosti tabákových výrobků a zákaz prodeje výrobků napodobujících tabákové výrobky a kuřácké pomůcky. Zákon dále upravuje podmínky zákazu kouření a zákazu používání elektronických cigaret a omezení prodeje a podávání alkoholických nápojů. Zákon uvádí další opatření k omezení užívání návykových látek. Hlava V se zabývá vyšetřením přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek. Podmínky protidrogové politiky najdeme v Hlavě VII a působnost správních orgánů je zakotvena v Hlavě VIII. Následují zákonná vymezení věnovaná přestupkům.⁴²

Personální problematiku v rámci pedagogického zajištění nejen volnočasových aktivit ukotvuje zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Zde najdeme vymezení personálního zabezpečení – např. učitel, vychovatel, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně.

⁴¹ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

⁴² Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

Pro všechny pracovní pozice je nutností mít náležité vzdělání, trestnou bezúhonnost, právní odpovědnost, zdravotní způsobilost a znalost českého jazyka.⁴³

3.2 Vyhlášky

Vyhláška vymezující činnost školních družin, školních klubů a středisek volného času je označena 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Školy a školská zařízení se řídí zákonem 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento dokument můžeme také nalézt, pod označením školský zákon. Je velice třeba vycházet z přesného znění zákona a pokud došlo k nějakým změnám, dochází i k úpravě zákona a vždy musíme pracovat s aktualizovanou podobou zákona.⁴⁴

Problematiku poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních upravuje Vyhláška č.72/2005 Sb. Standartní poradenské služby jsou poskytovány bezplatně na základě žádosti zákonných zástupců žáků a školských zařízeních pedagogicko-psychologickými poradnami a speciálními pedagogickými centry. Výsledky poradenských zařízení směřují k zajištění speciálních vzdělávacích potřeb a doporučují vzdělávací potřeby žáků mimořádně nadaných. Provádí se diagnostika na základě standardizovaných postupů, metod a nástrojů odpovídající účelu vyšetření.

Veškerá doporučení směřují k vytvoření podmínek pro rozvoj osobnosti žáka, jeho tělesný a psychický vývoj před zahájením vzdělávání, ale i v jeho průběhu. Tato vyhláška upravuje i prevenci a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží včetně různých možností rizikového chování.

Poradenská zařízení se zabývají i volbou povolání a možnostmi profesního uplatnění v produktivním věku. Vyučujícím je dáвана metodická podpora ke správnému přístupu k žákům se specifickými poruchami učení a žákům s problematickým chováním. Poradenská zařízení také podporují práci výchovných poradců, metodiků prevence a asistentů pedagoga.

⁴³ Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovních a o změně některých zákonů

⁴⁴ Vyhláška 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání

S poradenskými pracovišti komunikuje především výchovný poradce, metodik prevence a třídní učitelé, kteří sdružují informace od ostatních vyučujících o daném žákovi a jeho výukových problémech, případně jeho nevhodném chování.⁴⁵

3.4 Metodické dokumenty

Tyto dokumenty vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jako podpůrná doporučení tvořená odborníky na danou problematiku, jak má škola či školské zařízení v těchto složitých situacích postupovat podle všeobecně uznávaných norem podpořených státní institucí a hlavně, jak těmto situacím předcházet, aby vůbec nenastaly.

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních

Metodický pokyn vznikl proto, aby pomohl školám a školským zařízením správně identifikovat problematiku šikany a nabídnout možnosti, jak jí předcházet a pokud se ve škole objeví, vhodně na ni reagovat. V metodickém pohybu najdeme komplexní metodiku šikany, návody, jak šikaně předcházet a základní postup při řešení šikany. Je zde zohledněna i šikana zaměřena na učitele, včetně jejího předcházení i následného řešení. Metodický pokyn podrobně rozebírá i trestně-právní hledisko, právní odpovědnost školy, podávání podnětů, stížností a oznámení.⁴⁶

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

Toho metodické doporučení vysvětluje veškerou terminologii této problematiky a začleňuje ji do školního vzdělávacího programu, školního řádu a popisuje systém prevence a úlohu pedagogického pracovníka v preventivním programu. Doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu rizikového chování dětí a mládeže. Součástí metodického doporučení jsou i jednotlivé přílohy, které se věnují konkrétnímu rizikovému chování např. užívání návykové látky, rizikové chování v dopravě, poruchy příjmu potravy, školní šikana, kyberšikana, homofobie, vandalismus a záškoláctví, sebepoškozování, domácí násilí atd.⁴⁷

⁴⁵ Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

⁴⁶ MŠMT, Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, 2016

⁴⁷ MŠMT, Metodické dokumenty, dostupné na: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporučení-a-pokyny>

3.5 Strategie a koncepce

„Usnesením vlády České republiky ze dne 18. března 2019 č. 190 byla schválena Národní strategie, primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027 a Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2021“⁴⁸

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027

Potřeba primární prevence rizikového chování začala vznikat s protidrogovou prevencí, která se jevila jako zásadní problém, protože se zvyšoval počet mladých uživatelů, kteří užívali návykové látky. Proto vznikly standardy, které upravovaly základní požadavky, v programech, zaměřených na prevenci užívání návykových látek. Tyto standardy byly schváleny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy roku 2013 a týkaly se rizikového chování jako je šikana, záškoláctví, rasismus a xenofobie. Byla nutná také systematizace primární prevence.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy má zásadní roli v primární prevenci rizikového chování, protože určuje základní postupy v dané problematice, vytváří materiální, personální a finanční podmínky nezbytné pro realizaci primární prevence ve školství.

Národní strategie 2019–2027 vychází ze závěrů SWOT analýzy, kterou prováděli krajští koordinátoři prevence, působící ve škole a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Na této strategii se podílela i celá řada odborníků a došlo k vymezení základních pilířů primární prevence: systém, koordinace, legislativa, vzdělávání, financování, monitoring, hodnocení a výzkum“⁴⁹

⁴⁸ MŠMT, Strategie a koncepce MŠMT, 2019, Dostupné na: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

⁴⁹ MŠMT, Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027, dostupná na https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf

Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019–2021

Tento dokument vychází z výše uvedené strategie a stanovuje cíle pro rok 2019–2021: analýza stávajícího stavu, vymezení silných a slabých stránek stávajícího systému a nastavení efektivního systému. Součástí hlavního pilíře je vymezení a ustálení jednotné terminologie, stabilizace metod a nástrojů primární prevence a definování a sjednocení parametrů výkonů v primární prevenci. ⁵⁰

Dokument obsahuje klíčové aktivity, realizátora, spolupracující subjekty, termín plnění, indikátory plnění a náklady.

4 Volnočasové subjekty jako možnost prevence sociálně patologických jevů

Aktivity volného času pomáhají řešit problematické chování a usměrňují psychický a tělesný rozvoj jedinců. Společné aktivity zvyšují sebedůvěru v sebe, učí komunikaci a vzájemné spolupráci, rozvíjejí kompetence důležité pro zařazení do společnosti. Jedinci získávají základní pracovní návyky, smysl pro povinnost a odpovědnost za svoje chování a jednání pro celý svůj život.

Vrstevnické skupiny zprostředkovávají neformální mezilidské kontakty mladých lidí stejného věku, zájmu, blízkosti svého bydliště. Nesmíme tuto skupinu zaměňovat s tzv. dětmi ulice, které pocházejí z málo podnětného sociálního prostředí, rodiče jim věnují minimální pozornost, péči a děti mají nevhodné zázemí pro všestranný rozvoj. Právě pro tyto děti vznikají nízkoprahová centra, která se snaží tyto jedince výchovně podchytit a nabídnout jim informace, které by následně mohli využít ve svém dalším životě. Nabízejí odbornou pomoc, organizují besedy a poskytují prostory pro společenské hry.

Vrstevnická skupina se věnuje společným hrám, sportům, soutěžím a vzájemné komunikaci. Ve skupině panují jednoduchá pravidla určující krátkodobé aktivity a není zde zásadní organizační skupina. Pokud se zde setkají děti různého věku, mladší většinou

⁵⁰ MŠMT, Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019–2021, dostupný na: https://www.msmt.cz/uploads/akcni_plan_primarni_prevence_2019_21.pdf

ve starších probudí svůj vzor, chtějí se svým chováním a jednáním těmto osobám přiblížit.⁵¹

4.1 Druhy volnočasových zařízení, jejich cíle a organizace

Školy a školská zařízení jsou zapsány v tzv. školském rejstříku. Tímto úkonem vzniká právo vzdělávání a školské služby. Žádost o zařazení podává zřizovatel, kterým je ve většině případů obec, město či kraj. Ve zřizovací listině najdeme veškeré náležitosti identifikující organizaci. Činnost školských zařízení se řídí vyhláškami, které vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, to eviduje veškerá školská zařízení.⁵²

Dalšími subjekty pracujícími s dětmi jsou organizace dětí a mládeže.

Středisko volného času (Dům dětí a mládeže, Stanice zájmových činností)

Hlavním cílem činnosti středisek volného času je organizování zájmových kroužků. Jednotlivci se podle svého osobního zájmu hlásí do nabízených zájmových kroužků, které vedou odborníci v oboru, případně vedoucí s mimořádným zájmem o tento obor. Účast v zájmovém útvaru je placená a finanční výše se odvíjí od nákladů pořizovaného materiálu, pronájmu speciálních prostorů a mzdu lektora.⁵³

Školní družina

Školní družina patří mezi instituce, které jsou využívány pro práci s dětmi 1. stupně základní školy. Toto zařízení zajišťuje péči a bezpečnost dětí po skončení vyučování. Velice důležité je přihlídnutí k věkovým odlišnostem mladšího školního věku a nabídka široké škály zájmových aktivit. Nejčastěji je využívána relaxační činnost, následuje řízená činnost, pobyt venku a příprava na vyučování. Toho jsou kategorie, které se uvádějí v rámcovém vzdělávacím programu školní družiny.

Účastníci školní družiny se scházejí ve vymezených prostorách a v počtu, který je stanoven školským zákonem č. 561/2004 Sb. upravujícím podmínky pro organizaci

⁵¹ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5., str.

⁵² HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7., str. 141-142

⁵³ Tamtéž str. 142-144

těchto skupin. Po přihlášení žáka zákonným zástupcem ke vzdělávání ve školní družině je jeho účast vyžadována. Jedná se o placenou službu.⁵⁴

Školní klub

Školní klub je organizován pro děti 2. stupně základní školy. Vzhledem k věkovým odlišnostem těchto zájemců je upravena i náplň školního klubu. Pořádá se pestrá škála nejrozličnějších aktivit, které vycházejí především ze zájmu přihlášených členů. Návštěva školního klubu je dobrovolnou záležitostí a pro zájemce je zdarma.⁵⁵

Školská a ubytovací zařízení

Domovy mládeže jsou organizovány pro žáky, kteří vyhledali vzdělávání ve větší vzdálenosti od svého bydliště, odkud nemohou denně dojíždět. Jsou jim poskytovány ubytovací a stravovací služby a je zabezpečována i péče výchovná. V rámci režimu dne se dbá i na smysluplné využívání volného času a vhodnou motivaci k účasti na nejrozličnějších aktivitách.⁵⁶

Výchovný zařízení pro ústavní výchovu

Dětský domov má mezi zařízeními zvláštní postavení, neboť nahrazuje péči rodiny a rodinného zázemí. Do dětských domovů jsou umísťovány děti od 3 do 18 let, o které se vlastní rodina nechce, nemůže, nebo neumí postarat. Jde o to, aby se volný čas v tomto zařízení co nejvíce podobal trávení volného času v běžné rodině, nabízí se celá řada sportovních aktivit a zájmových činností.⁵⁷

Nestátní neziskové organizace

Tyto organizace působí na území našeho státu a věnují se dětem a mládeži. Svou činností vhodně doplňují nabídky k aktivnímu využití volného času. Přirozeným způsobem rozvíjení jejich schopnosti, dovednosti a nadání a celkově rozvíjejí osobnost člověka. Typickým příkladem jsou organizace Skaut, Pionýr, Sokol, sdružení hasičů, sdružení rybářů atd.

⁵⁴ Tamtéž, str. 144-147

⁵⁵ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7., str. 147

⁵⁶ Tamtéž, str. 148

⁵⁷ Tamtéž, str. 149

Zapsané spolky své aktivity rozvíjejí i o letních prázdninách v rámci konání letních dětských táborů s konkrétním táborovým zaměřením.⁵⁸

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Tato zařízení vznikají pro děti a mládež, které se nacházejí v obtížné životní situaci a jsou ohrožené vlivem sociálně patologických jevů. Cílem těchto zařízení je zlepšení kvality života těchto jedinců a snížení rizika, které vyplývá z jejich způsobu života. Účast je vždy bezplatná, anonymní a dobrovolná.

K problematice, která je aktuální a potřebná pro část zájemců, jsou organizovány besedy a workshopy. Ty zajišťují potřebné množství informací a umožňují lepší orientaci v dané problematice.⁵⁹

Komerční zařízení

V poslední době vznikají nejrůznější dětské volnočasové aktivity, které vycházejí z komerčního základu. Jsou založeny různé kurzy, které jsou zaměřené na získávání dovedností a nabízejí nejrůznější volnočasové aktivity za úhradu např. hlídání dětí spojené se zájmovými aktivitami.⁶⁰

⁵⁸HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7., str. 149-150

⁵⁹ Tamtéž, str. 150-152

⁶⁰ Tamtéž., str. 152-153

5 Případová studie na základní škole

Metody kvalitativního výzkumu doplňují klasické kvantitativní šetření. Jsou velice důležité při získávání informací o životě lidí, fungování různých organizací a společenských procesů. Kvalitativní metody sběhu dat jsou různé, stejně tak i jejich kódování, vyhodnocování a interpretace.

V případové studii o sociálně patologických jevech zachycujeme veškeré základní znaky, se kterými se můžeme setkat v běžném kolektivu základní školy, ale i v kontextu s navazujícími institucemi. Do jisté míry se zabýváme studiem komunity a studiem sociálních skupin, jakožto předmětem zkoumání. Vzhledem k charakteru zkoumaného útvaru se rovněž zabýváme studiem organizací a institucí.⁶¹

Případové studie se rozlišují podle různých hledisek. Ve své práci se věnuji kompletní charakteristice sociálně patologických jevů, které se vyskytují na základní škole. Tento přístup studia se nazývá deskriptivní.

Cílem případové deskriptivní studie je demonstrace teoretických informací uvedených v předchozí části práce na konkrétním případě základní školy nacházející se na malém městě.

Základní výzkumná otázka

Které aktivity primární prevence sociálně patologických jevů využívají dokumenty zkoumané základní školy? Jak vnímá vztah mezi dokumenty a realitou metodik prevence na zkoumané škole?

Charakteristika zkoumané instituce

Základní škola se nachází v městě se zhruba 5 000 obyvateli v Kraji Vysočina. Svou velikostí nepatří mezi nejohroženější lokality z hlediska sociálně patologických jevů, ovšem svou geografickou polohou již nyní vykazuje určité známky zasažení mladé populace z hlediska rizikového chování a rizikových faktorů.

⁶¹ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026209829., str. 108

Základní škola je plně organizovanou školou s I. stupněm, II. stupněm, speciálními třídami zřízenými podle školního zákona 561/2004 Sb. §16, školní družinou a školním klubem. Celkem škola vzdělává 600 žáků ve 30 třídách.

Vedení školy tvoří ředitel, zástupkyně ředitele a zástupce ředitele-vedoucí učitel. Pedagogický sbor je složen ze 43 kvalifikovaných učitelů pro výuku 1. a 2. stupně, 7 speciálních pedagogů, 2 výchovných poradců, 1 metodičky prevence sociálně patologických jevů, 1 koordinátora environmentálního vzdělávání, 2 metodiků informačních technologií, 9 vychovatelek školní družiny a školního klubu a 12 asistentů učitele. Ze šablon Evropské unie je vytvořena pozice školního asistenta a školního speciálního pedagoga⁶².

Všichni pedagogičtí pracovníci se průběžně vzdělávají v oblastech problémového chování žáků, šikany a agresivity. Na škole je vždy vypracován Minimální preventivní program pro daný školní rok, jehož součástí je Program proti šikanování a Program poradenských služeb školy.

Jako velmi závažný problém se v současné době jeví mezi dětmi zneužívání legálních drog – kouření a alkohol. Také jejich značná společenská tolerance je příčinou vzrůstání potřeby u stále se snižující věkové skupiny dětí a mládeže. Proto je třeba nepodceňovat tento společenský jev. Na základní škole není zneužívání nelegálních drog mezi dětmi zatím rozšířeno velkou měrou. O úplné absenci však hovořit nelze, i když se tento jev zatím děje mimo školu. Sporadicky se vyskytne problém se záškoláctvím a kyberšikanou, ke které ale dochází mimo prostory školního zařízení. Ve škole je o přestávkách zakázáno používání mobilních telefonů a není povolen přístup na internet. Vše je zakotveno ve školním řádu a rodiče tuto možnost uvítali. Škola využívá mobilní aplikaci „Nenech to být“.

Na škole působí Školní parlament, jehož zástupci ze 4. – 9. třídy se scházejí 1x v měsíci, společně s vedením školy řeší případné problémy a připomínky související se školním vzděláváním. Již několik let je uskutečňován celoškolní projekt Třída plná pohody. Jeho součástí je zavedení třídnických hodin v každém ročníku, kde je prostor

⁶² Školní speciální pedagog - jedná se o pedagogickou podporu pro žáky se školním neúspěchem a pro žáky s speciálními poruchami učení a pro žáky s lehkým a středně těžkým mentálním postižením. Komunikuje s pedagogickou poradnou, speciálními pedagogickými centry a eviduje jejich doporučení pro tvorbu individuálních výukových plánů. Do jeho kompetencí spadá i komunikace s asistenty pedagoga ve škole a pedagogická intervence u dětí s poruchami učení. Tato pozice byla nově zřízena díky Šablonám II. za finanční podpory Evropské unie.

k řešení problematických situací, které se ve třídě vyskytly. Zde jsou veškeré organizační záležitosti v kompetenci třídních učitelů - vytváření přátelské atmosféry ve třídách, vytváření pocitu důvěry a bezpečí, zdravého životního stylu.⁶³

5.1 Studium dokumentů

Základní škola povinně vytváří dokumenty vycházející ze zákona a sama tvoří pravidla chování, ta jsou ukotvena ve školním řádu, včetně sankcí za jejich porušení. Vytváří Minimální preventivní program a Program proti šikanování.

5.1.1 Minimální preventivní program

Minimální preventivní program je zaměřen na všechny žáky školy v 1. – 9. ročníku základní školy, se zvláštním přihlédnutím k dětem ze sociálně slabšího a málo podnětného rodinného prostředí a k dětem s poruchami učení a chování.

U pedagogů je další vzdělávání zaměřeno na celý tým. Do systému informování jsou zapojeni všichni rodiče. Zvláštní pozornost je pak věnována skupinám rodičů tříd, kde se vyskytly negativní sociálně patologické jevy.

Minimální preventivní program vychází z následujících materiálů:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28.

Vyhláška č. 116/2011 Sb. ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Vyhláška č. 147/2011 ze dne 25. května 2011, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, Čj.: 10 194/2002-14

⁶³ ZÁKLADNÍ ŠKOLA PACOV, Výroční zpráva o činnosti školy 2018/2019, říjen 2019

Na realizaci minimálního preventivního programu se podílí vedení školy, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní speciální pedagog a všichni další pedagogičtí pracovníci školy. V případě potřeby je zapojen i okresní metodik prevence, pracovníci pedagogicko-psychologické poradny, sociální odbor a Policie České republiky. Všichni pedagogičtí pracovníci školy dbají o rozvoj žáků, podporují jejich zdravé sebevědomí, schopnost vytvářet přátelské vazby, sociální dovednosti, nenásilně zvládat konflikty atd. Učitelé využívají témat v osnovách svých předmětů a seznamují děti s dalšími informacemi z oblasti zdravého životního stylu, prevence závislostí a sociálně patologických jevů. Zaměřují se nejen na poskytování informací, ale i na vytváření postojů žáků k problematice a osvojování dovedností komunikace, zvládání sociálních vztahů a stresových situací, asertivity a odmítání. Podle možnosti zařazují do výuky různé formy a metody práce s využitím dalších psychosociálních prvků a technik, k práci využívají také multimediální materiály.⁶⁴

Cíle minimálního preventivního programu

K základním cílům primární prevence sociálně patologických jevů patří:

1. prevence v oblasti zneužívání návykových látek, hráčství, vandalismu, záškoláctví, virtuálních drog, xenofobie, rasismu, šikany a násilného chování
2. výchova žáků ke zdravému životnímu stylu

Základními kompetencemi prevence v rámci podpory zdravého životního stylu jsou:

- zvyšování sociálních kompetencí (rozvíjení sociálních dovedností, odpovědnost za své chování a uvědomování si důsledků svého jednání)
- posilování komunikačních dovedností (nenásilné zvládání konfliktů, odmítání návykových látek, adekvátní reakce na stres, kritiku a neúspěch)
- vytváření pozitivního sociálního klimatu (vytvoření atmosféry pohody, vytváření pravidel chování, nastolení pocitu důvěry mezi žákem a učitelem)
- formování postojů ke společensky akceptovaným hodnotám (mravní a morální hodnoty, právní vědomí a humanistické postoje k ostatním)

3. vedení žáků ke smysluplnému využívání volného času

⁶⁴ PLÁŠILOVÁ, Věra. Minimální preventivní program. Pacov: 2020., str. 3

4. zapojování rodin do života školy

Škola průběžně zapracovává konkrétní témata prevence do vzdělávacího procesu prostřednictvím tematických plánů, především do osobnostního a sociálního výcviku, který je nedílnou součástí výuky ve všech třídách obou stupňů.

Prevence je nejčastěji zařazována do následujících předmětů: občanská výchova, výchova ke zdraví, chemie, přírodopis, český jazyk, přírodověda, prvouka, výtvarná výchova a tělesná výchova.⁶⁵

Cesty k dosažení cílů minimálního preventivního programu

K dosažení cílů minimálního preventivního programu přispívají i následující opatření. Pedagogický dozor nad žáky je zajištěn během všech přestávek a před vyučováním v prostorách školy. Jednotliví třídní učitelé průběžně sledují vztahy v třídních kolektivech, aby byla zajištěna včasná diagnostika a intervence při vzniku šikany, v případě potřeby spolupracují se školním metodikem prevence sociálně patologických jevů. Průběžně jsou sledovány často se opakující krátkodobé absence žáků, jako prevence záškoláctví, a při zjištění záškoláctví škola daný problém začíná řešit nejdříve s rodiči žáků, je svolána výchovná komise a při naplnění určitého počtu neomluvených hodin je celá záležitost hlášena Odboru sociálních věcí a péči o dítě.⁶⁶

Přednášky a besedy věnované problematice sociálně patologických jevů jsou shledány jako důležitá forma výchovy a vzdělávání. Prevence sociálně patologických jevů je součástí školního řádu. Dojde-li k porušení ustanovení školního řádu, je to klasifikováno jako hrubý přestupek a jsou z toho vyvozeny patřičné sankce. Průběžně jsou sledovány i další sociálně patologické jevy – vandalismus, brutalita, rasismus atd. Při jejich zjištění jsou navrhována cílená opatření. V případě, kdy selže prevence, škola přistupuje k následujícím opatřením:

1. individuální pohovor se žákem
2. podle zjištěných informací spolupráce s rodinou
3. doporučení kontaktu s odborníky

⁶⁵ PLÁŠILOVÁ, Věra. Minimální preventivní program. Pacov: 2020., str. 4

⁶⁶ Tamtéž., str. 5

4. v případě nezájmu rodičů uvědomění sociálního odboru, oddělení péče o dítě

Pedagogové mají možnost si zapůjčit propagační materiály a metodické pomůcky u metodika prevence, případně požádat o jejich zajištění. Žáci mají možnost navštěvovat školní klub během poledních přestávek a po vyučování. Na internetových stránkách školy jsou žáci informováni o volnočasových aktivitách – workshopy, tvořivé dílny či besedy. Ve škole se věnuje pozornost práci se žáky se specifickými poruchami učení. Učitelé nabízejí všem rodičům možnost individuálních konzultací. Zástupci jednotlivých tříd pracují ve školním parlamentu, který se pravidelně každý měsíc schází, a zapojují se do organizace školy a rozvíjí se tak jejich zodpovědnost za vzájemné soužití ve škole. Žáci mají možnost řešit případné problémy na třídnických hodinách, které pravidelně probíhají a jsou součástí rozvrhu tříd.⁶⁷

6.1.2 Program proti šikanování

Škola má jednoznačnou odpovědnost za své žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.⁶⁸

„Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky pře-stupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo posky-tování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které na-svědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že ohrožuje svým chováním samo sebe.

⁶⁷ PLÁŠILOVÁ, Věra. Minimální preventivní program. Pacov: 2020., str. 6

⁶⁸ PLÁŠILOVÁ, Věra, Program proti šikanování. Pacov: 2020, str. 2

Školní program proti šikanování je nejúčinnějším způsobem, jak ochránit děti před šikanou. Zahrnuje v sobě metody řešení a další opatření zaměřená přímo na nápravu šikanování. Navazuje na všeobecnou prevenci rizikového chování ve škole, a tedy na školní minimálním preventivním programu.⁶⁹

„Ředitel školy je orientován v metodice, organizaci a právní problematice šikanování a vytváří příznivé podmínky pro metodickou prevence vyškolenou v problematice na řešení šikany a iniciuje rozvíjení školního programu proti šikanování.“⁷⁰

5. 1.3 Preventivní akce pořádané školou

Základní škola pořádá v rámci celoškolního projektu „Třída plná pohody“ pro své žáky mnoho preventivních akcí různého charakteru. Ty jsou systematicky organizovány tak, aby každý žák postupně všechny podpůrné aktivity absolvoval a dostal náležité informace k nejrůznějším možnostem vhodného trávení času a vyvaroval se nástrah, které volný čas nabízí v podobě sociálně patologických jevů.

Besedy

Během školní docházky se v předem určených ročnících žáci účastní interaktivních besed, zabývajících se problémovými oblastmi sociálně patologických jevů. Všechny besedy jsou hrazené z prostředků Sdružení rodičů přátel školy, aby byla zaručena maximální účast a hrazení finančních prostředků nebylo důvodem neúčasti žáků na besedách.

Na 1. stupni je dáván prostor Etickým dílnám s názvy programů – Buďme kamarádi (1. třídy), Jak se chránit v nebezpečných situacích (2. třídy), Jak se stát dobrým kamarádem (3. třídy). Žáci se ve 3. třídě účastní programu Prevence dětských úrazů a ve 4. třídě se seznámí s nebezpečím na internetu. Již od 1. třídy je každý rok věnován čas na výuku dopravní výchovy ve spolupráci s Besipem a Automotoklubem, k procvičování dopravní situace se využívá dopravní hřiště v areálu mateřské školy. Pro žáky 5. tříd je organizována beseda s názvem Dospívám.

Na 2. stupni je v 6. třídě opět věnován čas k problematice kyberšikany, žáci v 6. a v 8. třídě získají informace o kriminalitě mládeže a důležitosti právního vědomí. S nebezpečím drog a jiných závislostí se žáci seznamují v 7. třídě. Ve stejném ročníku jsou

⁶⁹ PLÁŠILOVÁ, Věra. Program proti šikanování. Pacov: 2020., str. 4

⁷⁰ Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních

upozorňování na poruchy příjmu potravy a nebezpečnou anorexii. V 8. ročníku žáky absolvují besedu o neformálních skupinách a žáci 9. ročníku se účastní besedy na téma sexuální výchova a HIV/AIDS.⁷¹

Pobytové akce

Žáci se během školní docházky účastní několika pobytových akcí zaměřených na vzájemnou komunikaci, spolupráci, předcházení konfliktů a řešení krizových situací ve třídním kolektivu. Úspěch v pracovním a osobním životě každého žáka je silně podmíněn i jeho sociálními kompetencemi. Takový žák dokáže úspěšně a efektivně spolupracovat, rozumí sociálním situacím a přiměřeně se v nich chová, volí účinná řešení problémů v různých prostředích a vztazích v dětském kolektivu, je empatický, projevuje zájem o druhé, je tolerantní, vnímavý, umí naslouchat a vhodně komunikovat. Je velice žádoucí, aby se sociální kompetence u žáků rozvíjeli již na prvním stupni a tento pobyt je jednou z možností, jak se s touto kompetencí systematicky pracovat.⁷²

Budulínkova pohádková pěšinka – 2. třída

Tento pobyt je určen pro žáky 2. tříd se svými třídními učitelkami, vychovatelkami a asistentkami žáků. Jeho cílem je nabídnout v prostředí mimo školu takové aktivity, které by směřovaly k navázání nových přátelství mezi spolužáky v ročníku, upevnění vztahů stávajících kolektivů a rozvoji osobnostních složek každého žáka.

Program soutěží a her vychází z motivů klasických pohádek, ale je doplněn aktivním odpočinkem, soutěžemi zaměřenými na spolupráci, komunikaci, prvky etiky a přirozený pohyb v přírodě. Všechny aktivity mají charakter hry, jsou tvořivé a dětem blízké a prostřednictvím zážitků rozvíjejí kamarádské vztahy, ovlivňují jejich spokojenost a psychickou pohodu.

Důležitá je i skutečnost, že při těchto aktivitách mohou pedagogové lépe poznat vztahy ve skupině než při klasické výuce. S touto nově poznanou situací mohou pracovat a vytvářet vhodné sociální klima pro všechny žáky ve třídě.

⁷¹ PLÁŠILOVÁ, Věra, Minimální preventivní program. Pacov: 2020, 17

⁷² Tamtéž, str. 18

Aby tato akce byla smysluplná, je třeba, aby se jí účastnilo co nejvíce žáků, proto je z části hrazena ze zdrojů města a finanční účast rodičů žáků je spíše symbolická.⁷³

Připravení pro život – 6. třída

Pobytové akce se organizují i na 2. stupni. Žáci 6. tříd se zúčastňují dvoudenní pobytové akce „Připravení pro život“ na podporu zdravého životního stylu a sebepoznání. Jejím cílem je umožnit dětem pobyt mimo rodinné a školní prostředí, zde je pod vedením odborníků naučit základům komunikace. Dětem jsou poskytnuty informace, na které během výuky není dostatečný prostor, ověří si schopnost pracovat v kolektivu, budou využívat schopnosti komunikace, a to vše proloží aktivním odpočinkem zábavou.

Tato akce se vždy koná začátkem nového školního roku, kdy do školy přistupují žáci z okolních vesnických škol a všem je dána prostor k navázání nových přátelství a seznámení s třídními učiteli během nejrůznějších aktivit.⁷⁴

Dobrých přátel není nikdy dost – 8. třída

Vzhledem k tomu, že část žáků každým rokem odchází studovat na šestileté gymnázium, vzniká situace, kdy spojováním tříd se utváří nové kolektivy. Určitým specifikem je i skutečnost, že se jedná o akci, která se koná za podpory dalších dvou spřátelených škol.

Program pro všechny zúčastněné žáky 8. tříd vždy připravuje jedna škola, ale místo pobytu je stále stejné. Všichni žáci napříč školami se rozdělí do skupin a společně plní tematické úkoly, tvoří a spolupracují.⁷⁵

Shrnutí studia dokumentů

Základní škola má velmi dobře a podrobně zpracovaný Minimální preventivní program a Program proti šikanování. Oba dokumenty vycházejí z materiálů Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a tvoří zásadní oporu při prevenci sociálně patologických jevů. Tyto materiály jsou zaměřeny pro konkrétní využití v praxi a slouží metodikovi

⁷³ PLÁŠILOVÁ, Věra. Minimální preventivní program. Pacov: 2020., str. 18

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Tamtéž

prevence a ostatním pedagogickým pracovníkům jako návod při postupu řešení problematického chování a řešení patologických jevů ve školských zařízeních.

Tyto dokumenty jsou důležitým základem pro práci pedagogů ve škole, kdy v rámci svých předmětů se snaží podpořit zdraví kolektiv žáků a jsou jim předávány zásadní informace o závislostech a výskytu sociálně patologických jevů. Na základě těchto dokumentů žáci pod vedením svých vyučujících rozvíjejí komunikativní a sociální kompetence, jako významnou součást vzdělávacího procesu na základní škole.

5.2 Kvalitativní rozhovor s metodikem prevence

Oslovila jsem metodika prevence, působícího na vybrané základní škole. Předem jsem si prostudovala dostupné informace související s funkcí metodika prevence a zohlednila jsem i zkoumanou oblast v mé bakalářské práci. Sestavila jsem souhrn 13 otázek a během dvou setkání jsem na ně dostala odpovědi. Otázky jsem dala k dispozici metodice prevence s týdenní časovou rezervou a na společném setkání mi na otázky ústně odpověděl na diktafon.

Závěry z rozhovoru:

Metodik prevence využívá své vzdělání a s ostatními pedagogy, rodiči a příslušnými institucemi cíleně a systematicky působí na všechny žáky základního vzdělávání formou organizování besed, vzdělávacích a pobytových akcí.

Mezi nejčastěji řešené problémy související se sociálně patologickými jevy na této základní škole je záškoláctví, špatné třídní klima a nově i sebepoškozování.

V rámci svých aktivit školní metodik prevence spolupracuje s rodiči, pedagogicko-psychologickou poradnou, orgánem sociálně právní ochrany dětí a policií České republiky. Mezi další instituce patří například nízkoprahové středisko a středisko volného času.

Využívání volného času zásadně ovlivňuje vznik sociálně patologických jevů.

Závěr výzkumu:

Metodik prevence se pravidelně snaží sledovat všechny dokumenty, doporučení, nařízení apod. Aktivity školy jsou cíleně směřovány k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti primární prevence. Nejčastěji se organizují besedy, workshopy a preventivní pobytové akce.

Základní škola prostřednictvím metodika prevence pravidelně provádí dotazníková šetření na podchycení problematických aktivit mezi žáky. Tyto dotazníky jsou vyhodnocovány a na jejich základě je tvořen další postup vedoucí k eliminaci sociálně patologických jevů. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence vedou závěry ze šetření, zejména v případech: traumatických zážitků- domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami, rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy.

Do školního vzdělávacího programu vydaného ředitelem školy je začleněna problematika prevence rizikového chování u dětí, aby se prevence rizikového chování u žáků stala přirozenou součástí školních osnov a výuky jednotlivých předmětů.

Z rozhovoru s metodikem prevence vyplývá shoda mezi vytvořenými dokumenty Minimálního preventivního programu a Programu proti šikanování s realizovanými akcemi. Tyto akce probíhají za finanční podpory města a Sdružení rodičů a přátel školy, aby se těchto akcí zúčastnil každý žák bez ohledu na své finanční možnosti. Všechny aktivity, které základní škola v současné době pro své žáky organizuje, vznikaly postupně během několika let a jsou kladně hodnoceny žáky, zákonnými zástupci i pedagogickými pracovníky.

Následují odpovědi metodika prevence na výzkumné otázky, které sloužily pro vypracování praktické části práce.

1. Od jakého roku zastáváte pozici školního metodika prevence sociálně patologických jevů?

Školním metodikem prevence jsem od školního roku 2002/2003. V roce 2002 jsem absolvovala Program vzdělávání školních metodiků prevence v oblasti zdravého životního stylu na pedagogické fakultě UK Praha. V roce 2018 jsem absolvovala doplňující studium

na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Mou hlavní pracovní náplní je učitelka 2. stupně na základní škole. Mezi standardní činnosti školního metodika prevence patří metodické, koordinační, informační a poradenské činnosti.

2. S jakými rizikovými formami chování se nejčastěji ve vaší škole setkáváte?

Výskyt projevů rizikového chování není na naší škole vysoký. Výskyt je do značné míry ovlivněn i tím, že žijeme na malém městě, kde se učitelé velice dobře znají s rodiči. Nejčastěji se setkávám se záškoláctvím, vztahové problémy v jednotlivých třídách, které značně ovlivňují klima třídy. V poslední době se začíná objevovat sebepoškozování, které v minulých letech nebylo zaznamenáno. Jestliže se objeví výskyt nebo náznak některých sociálně patologických jevů, jsou přijata opatření, aby se zabránilo dalšímu šíření ve školním nebo i mimoškolním prostředí.

3. Spolupracujete s nějakými institucemi?

Velice úzce spolupracujeme s Pedagogicko-psychologickou poradnou a s Orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), Policii ČR. Dále také spolupracujeme s nízkoprahovým centrem Spirála a s organizacemi, které nám zabezpečují a podílí se na realizaci přednášek a workshopů k některým tématům sociálně patologických jevů (drogová problematika, neformální skupiny, závislosti apod.) Poslední roky také na škole realizujeme Etické dílny – programy primární prevence pro žáky 1. stupně. Realizace těchto aktivit pomáhá budovat charakter dětí a předcházet jejich rizikovému chování. Programy jsou interaktivní a je v nich využívána široká škála didaktických metod.

4. Vnímáte práci a pomoc těchto organizací jako přínosnou?

Ano. Úzká spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou je velmi důležitá a funguje na dobré úrovni. Přednášky a workshopy bývají vždy pečlivě připravené a přiměřené věku dětí

5. Můžete mi popsat cíle a cílové skupiny Minimálního preventivního programu?

Prevence sociálně patologických jevů je uskutečňována podle Minimálního preventivního programu (MPP), jehož součástí je i Program proti šikanování. Minimální preventivní program základní školy vychází z preventivní strategie školy a platné legislativy vztahující se k prevenci sociálně patologických jevů. Hlavním cílem je především vytváření pozitivního sociálního klimatu v jednotlivých třídách, vzdělávání a výchova v oblasti

zdravého životního stylu, občansko-právní i etické výchově. Pozornost je věnována zejména rizikovým skupinám žáků, spolupráci s rodiči a jasnému vytyčení řešení výchovných problémů. Cílovou skupinou MPP jsou také rodiče, pro které jsou realizovány přednášky vedené odborníkem. Základní škola i v tomto školním roce je zapojena do internetového projektu Nenech to být, který bojuje proti šikaně a vylučování žáků z kolektivu na školách.

6. Jakým oblastem v prevenci sociálně patologických jevů věnujete nejvíce pozornosti?

V rámci školy jsou vytvářeny takové podmínky, aby se riziko sociálně patologických jevů minimalizovalo. Velká pozornost je věnována především práci s třídním kolektivem – třídnické hodiny, stanovené dozory pedagogů o přestávkách, pravidelná činnost Školního parlamentu, spolupráce s rodiči – třídní schůzky, konzultační hodiny. Problematika sociálně patologických jevů je projednávána na pedagogických radách a při pravidelných schůzkách Školního poradenského pracoviště. V závažných případech škola spolupracuje s PPP, OSPOD a Policií ČR.

V rámci vyučování a při třídnických hodinách jsou žáci vedeni ke zdravému životnímu stylu a ke smysluplnému využití volného času. Velice úzce spolupracujeme se zájmovými organizacemi a žáky seznamujeme s jejich nabídkou volnočasových aktivit. Při výuce je věnována pozornost osobnostní a sociální výchově. Žáci získávají během výuky teoretické poznatky o rizikových oblastech např. drogy a jiné závislosti, poruchy příjmu potravy, prevence úrazů, kriminalita dětí a mládeže, nebezpečí šikany a kyberšikany, mezilidské vztahy a komunikace. Během školního roku jsou zařazovány akce, které upevňují dobré vztahy v třídních kolektivech. Během školního roku jsou realizovány tyto preventivní pobytové akce: Pohádková pěšinka pro 2. třídy, Přípraveni pro život pro 6. třídy, Dobrých přátel není nikdy dost pro 8. třídy.

V rámci osvětové činnosti jsou žákům poskytovány informace související s prevencí sociálně patologických jevů v interaktivních besedách a workshopech, které jsou vedeny odbornými lektory. Jako příklady realizovaných besed a programů bych uvedla tyto: Buďme kamarádi, Jak se stát dobrým kamarádem, Jak se chránit v nebezpečných situacích, Bezpečně na internetu – kyberšikana, Právní vědomí – kriminalita dětí a mládeže, Drogy – 10 věcí, které by tvoji kamarádi měli vědět o drogách, Prevence alkoholismu,

Dospívám, Čas proměn, Na startu mužnosti, HIV/AIDS – než začneš, První pomoc do škol, Dopravní výchova.

7. Jak se zapojují do prevence rodiče?

Jak jsem se již zmiňovala, v našem preventivním programu se zaměřuji i na spolupráci s rodiči. V tomto školním roce jsme realizovali ve spolupráci s odborníky několik setkání s rodiči na tato témata: Agrese a agresivita u dětí, Stanovení hranic ve výchově a Dítě a mediální svět (kyberšikana). Lektorem těchto přednášek byl PaedDr. Zdeněk Martínek a všechna setkání byla velmi kladně hodnocena ze strany rodičů. Tyto aktivity byly finančně zabezpečeny z dotačního programu Šablony pro ZŠ a MŠ I. Na základě kladného ohlasu jsme další setkání s rodiči zařadili i do Šablon pro ZŠ a MŠ II.

Rodiče jsou seznámeni s Minimálním preventivním programem a zároveň jsou informováni o funkci metodika prevence a jeho konzultačních hodin (třídní učitelé, webové stránky školy).

8. Kdo všechno se u Vás ve škole podílí na prevenci rizikových forem chování?

Na prevenci sociálně patologických jevů se v naší škole podílí především třídní učitelé, učitelé občanské výchovy a výchovy ke zdraví, školní metodik prevence, výchovná poradkyně.

9. Kdo se podílí na vytváření Minimálního preventivního programu na Vaší škole?

Největší měrou asi já, jako školní metodik prevence. Jeho obsah je konzultován s celým pedagogickým sborem. Společně si stanovujeme cíle na příslušný školní rok. Obsah Minimálního programu na škole je také projednáván na schůzkách školního poradenského pracoviště.

10. Věnujete pozornost dalšímu vzdělávání učitelů v oblasti prevence sociálně patologických jevů?

Ano. Pravidelně jsou zařazovány vzdělávací programy i pro učitele.

11. Jak je realizováno další vzdělávání pedagogů v oblasti prevence?

V poslední době jsme uskutečnili programy, které se týkaly šikany a kyberšikany, vedení třídnických hodin s důrazem na prevenci sociálně patologických jevů a spolupráci pedagogů a rodičů. Upřednostňujeme realizaci vzdělávacích programů ve škole pro zájemce z řad pedagogů nebo pro celý pedagogický sbor. V minulých letech se pedagogové měli možnost účastnit hned několika vzdělávacích akcí např. Vedení třídnických hodin, Kyberšikana, Třídní klima a Spolupráce s rodiči.

12. Kolik hodin Vám průměrně zabere činnost metodika prevence?

Školní metodik prevence svou činnost vykovává při svém plném úvazku, tzn. plná výše počtu hodin přímé pedagogické činnosti. Těžko se to odhaduje. Jsou situace, kdy se vyskytne nějaký problém a je ho třeba ihned vyřešit. Potom pochopitelně je třeba věnovat i více času k vyřešení situace. V týdenním horizontu se tato doba věnovaná problematice prevence zhruba rovná 2 - 3 hodiny. V období, kdy jsou plánovány preventivní pobytové akce pro žáky 2 tříd, 6. tříd a 8. tříd, je třeba připravit program a zajistit spoustu organizačních záležitostí. V tuto dobu se opět časová náročnost zvyšuje. Metodik prevence se účastní také porad Školního poradenského pracoviště, které se konají pravidelně každý měsíc cca 2 hodiny. V případě, že vyskytne nějaký problém, svolává se zvláštní porada.

13. Souhlasíte s tvrzením, že využití volnočasových aktivit souvisí s výskytem sociálně patologických jevů?

Určitě souhlasím. Vliv využití volného času na rizikové chování dětí je významný. Jestliže chceme předcházet sociopatologickému chování, je třeba se vždy zaměřit na vhodné využití volného času.

Závěr práce

Problematika sociálně patologických jevů v současné době znepokojuje širokou veřejnost v naší zemi. Narůstající kriminalita, užívání návykových látek a neochota smysluplně využívat svůj volný čas často vede k tomu, aby byly dotčenými institucemi učiněny náležité kroky ke zlepšení této situace.

Měla jsem možnost prostudovat dostupnou literaturu, která toto téma podrobně rozebírá, materiály zabývající se možnostmi trávení volného času u dětí mladšího a staršího školního věku.

Musím konstatovat, že tento problém je řešen v celostátní rovině a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy poskytuje podporu a zákonné povinnosti tvořící hlavní oporu při definování základních pojmů, způsobů řešení problémů s metodikou postupů a následnou reflexí při řešení vzniklé situace. Nejen stát, ale i další instituce včetně rodiny podporují zdravý životní styl a smysluplné trávení volného času a dostatečnou nabídkou vhodných aktivit. Všichni si zcela uvědomují následky rizikového chování mládeže a je zřejmá tendence tomuto nevhodnému chování předcházet, než se následně zabývat už řešením problémů a nejistými výsledky.

Možnosti využívání volného času na malém městě z největší míry ovlivňuje rodinné zázemí, které je postupně doplňováno možnostmi vzdělávacích institucí a volnočasových organizací.

Na základě šetření je zřejmé, že je třeba včas podchytit nejrůznější zájem o rozvoj svých schopností a dovedností a po celý život je vhodně rozvíjet. Představa, že problematika sociálně patologických aktivit je pouze záležitost větších měst, je naprosto zavádějící. I děti na malém městě nejen díky sociálním sítím patří mezi ohrožené skupiny a je třeba systematicky pracovat a naprosto otevřeně informovat o nebezpečím spojeným s eliminací patologických jevů.

Při své práci jsem došla k závěru, že stát poskytuje náležitou oporu při práci s dětmi a mládeží a vydané zákony a vyhlášky, kde jsou ukotveny potřebné informace pro realizaci preventivních aktivit ve školských zařízeních, kde je zřízena funkce metodika prevence, jehož hlavní náplní práce je rovněž nastavena prostřednictvím ministerstva školství. Jedná se o pedagogického pracovníka, který je v této problematice náležitě pro-

školen a účastní se průběžného vzdělávání v této problematice. Stát hned po rodině přebírá odpovědnost za výchovu mládeže, a proto vytváří co neoptimálnější podmínky k rozvoji každého jedince co neširší nabídkou nejrůznějších aktivit vhodných pro smysluplné trávení volného času.

Seznam zdrojů

Literární prameny

BĚLÍK, Václav, Stanislava HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026209829.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1.

KAPLÁNEK, Michal. Volný čas a jeho význam ve výchově. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.

KNOTOVÁ, Dana. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

MARHOUNOVÁ, Jana a Karel NEŠPOR. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha: Empatie, 1995. Společensko-vědní řada. ISBN 80-901618-9-8.

MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PLÁŠILOVÁ, Věra. Program proti šikanování. Pacov: 2020.

PLÁŠILOVÁ, Věra. Minimální preventivní program. Pacov: 2020

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

VYKOPALOVÁ, Hana. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

Vybrané formy rizikového chování: [materiály pro výchovné poradce a metodiky prevence na ZŠ a SŠ. Praha: Raabe, ©2011. [104] s. Dobrá škola. Výchovné poradenství; 4. ISBN 978-80-87553-25-1..

Internetové zdroje

MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., TION LEŠTINOVÁ, Z., NECHANSKÁ, B., CIBULKA, J., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J. 2019. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018 [Annual Report on Drug Situation 2018 – Czech Republic] MRAVČÍK, V. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky

ZÁKLADNÍ ŠKOLA PACOV, Výroční zpráva o činnosti školy 2018/2019, dostupná na: <https://www.zspacov.cz/dokumenty/vyrocnizprava/2018-2019>

Zákony, vyhlášky a metodické pokyny

Trestní zákoník 40/2009 Sb.

Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Vyhláška 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání

Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

MŠMT, Strategie a koncepce MŠMT, 2019, dostupné na: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

MŠMT, Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027, dostupná na: [https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_pre-
vence_2019_27.pdf](https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_pre-
vence_2019_27.pdf)

MŠMT, Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019–2021, dostupný na: [https://www.msmt.cz/uploads/akcni_plan_pri-
marni_prevence_2019_21.pdf](https://www.msmt.cz/uploads/akcni_plan_pri-
marni_prevence_2019_21.pdf)

Přílohy

Výzkumné otázky

- 1. Od jakého roku zastáváte pozici školního metodika prevence sociálně patologických jevů?**
- 2. S jakými rizikovými formami chování se nejčastěji ve vaší škole setkáváte?**
- 3. Spolupracujete s nějakými institucemi?**
- 4. Vnímáte práci a pomoc těchto organizací jako přínosnou?**
- 5. Můžete mi popsat cíle a cílové skupiny Minimálního preventivního programu?**
- 6. Jakým oblastem v prevenci sociálně patologických jevů věnujete nejvíce pozornosti?**
- 7. Jak se zapojují do prevence rodiče?**
- 8. Kdo všechno se u Vás ve škole podílí na prevenci rizikových forem chování?**
- 9. Kdo se podílí na vytváření Minimálního preventivního programu na Vaší škole?**
- 10. Věnujete pozornost dalšímu vzdělávání učitelů v oblasti prevence sociálně patologických jevů?**
- 11. Kolik hodin Vám průměrně zabere činnost metodika prevence?**
- 12. Jak je realizováno další vzdělávání pedagogů v oblasti prevence?**
- 13. Souhlasíte s tvrzením, že využití volnočasových aktivit souvisí s výskytem sociálně patologických jevů?**

Abstrakt

ŠPAČKOVÁ, K. Volný čas dětí jako prevence sociálně patologických jevů na malém městě. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce L. Muchová

V současné době dochází k poměrně značnému nárůstu případů sociálně patologických jevů. Při řešení této problematiky je velice žádoucí prevence. Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tématem, zda volný čas a jeho využívání může působit jako preventivní prvek při eliminaci počtu případů sociálně patologických jevů. Při své práci jsem vycházela z informací a podkladů týkajících se malého města a v něm působící základní školy. Zajímaly mě všechny možnosti, které ve svém volném čase může mládež a děti školního věku využívat a zda toto využití volného času může ovlivnit jejich chování směřující k sociálně patologickým jevům.

Klíčová slova

Sociálně patologické jevy, prevence, volný čas, legislativa prevence, základní škola

At present, there is a relatively significant increase in cases of socially pathological phenomena. In solving this problem, prevention is very desirable. In my bachelor's thesis, I dealt with the topic of whether free time and its use can act as a preventive element in eliminating the number of cases of socially pathological phenomena. In my work, I relied on information and documents concerning a small town and the elementary school operating in it. I was interested in all the possibilities that young people and school-age children can use in their free time and whether this use of free time can influence their behavior towards socially pathological phenomena.

Keywords

socio-pathological phenomena, prevention, free time, prevention legislation, elementary school